

Posudek oponenta diplomové práce Hany Šimrové SVATÉ BLÁZNOVSTVÍ V ZÁPADNÍ A VÝCHODNÍ TRADICI: JEHO VÝZNAM V KŘESŤANSTVÍ

Diplomová práce Hany Šimrové jednoznačně naplňuje požadavky kladené na diplomovou práci, a to jak svým objevným tématem, přemýšlivostí, schopností pokládat si nové otázky a pokoušet se na ně odpovídat s pomocí nejen primárních pramenů a sekundární literatury, ale i zapojením vlastní interpretační invence. Zvláště oceňuji nápad do práce z oblasti teologie vhodně zapracovat antropologický koncept *liminality* a *communitas* podle Victora Turnera. Právě tento koncept autorce umožňuje nahlédnout téma „svatého bláznovství“ netradičně a pokusit se odpovědět na klíčovou otázku: „K čemu křesťanství potřebuje svaté bláznovství (potřebuje-li ho)?“ (s. 7).

Z formálního hlediska bych uvítal přehlednější odlišování přímých a nepřímých citací (používáním kurzívy pro přímé citace a zkratky „Srov.“ pro parafráze v poznámkách pod čarou) a pečlivější, střídmejší užívání odkazu Tamtéž. Ten by neměl stát jako první na nové stránce a především nemůže následovat po odkazu na zdroj jiný, než ke kterému se vztahuje – zdá se, že autorka občas (např. s. 8, 32, 41) vkládá do opakovaných referencí k jednomu zdroji i zdroj jiný, nicméně následuje opět odkazem Tamtéž, takže čtenáři ztěžuje jasnou orientaci, odkud vlastně daná parafráze pochází. Ze stylistického a gramatického hlediska je práce dobře zvládnutá, častěji nacházím pouze chyby v interpunkci.

Z obsahového a metodického hlediska se nabízí několik kritických námitek, věcných připomínek, ale i podnětů k diskuzi:

- Přestože je počet využívaných zdrojů v zásadě dostatečný, pro přemýšlivou práci, jež je postavena na širších souvislostech, bych očekával přeci jen širší zdrojovou základnu. V některých částech textu (např. 33-38) autorka vychází jen z jedné publikace (především ze stěžejní práce S. A. Ivanova). Měla by častěji zapracovávat, kombinovat, konfrontovat a komparovat i zdroje jiné.
- V kapitole 2.1 („Svaté bláznovství v židovství, islámu a východních náboženstvích“) bohužel stále vychází jen z publikace od Ivanova. Přestože chápu, že její práce má jiný než religionistický cíl, i tak se domnívám, že mohla tento fenomén přiblížit i nahlédnutím do některých základních a snadno dostupných prací věnovaných těmto vybraným náboženským směrům. Pak by např. nemusela nepřilíš vhodně spojovat různé proudy zcela odlišných náboženských tradic východní Asie (tibetský buddhismus, hinduistický šivaismus a bráhmanismus) do jediného krátkého odstavce. Překvapivě zde naopak nezmiňuje čchanový/zenový buddhismus, který má k tomuto fenoménu ze všech východních proudů možná nejbližší – jak chováním a neortodoxním způsobům výuky mnoha mistrů této školy, tak i ikonickou postavou mnicha a buddhy Pu-taje (jap. Hótei). V celé této kapitole mohla využít též rozsáhlou pětidílnou *Encyklopedii mystiky*, kde by jistě našla další pozoruhodné příklady. Pro zajímavost bych dodal, že tento fenomén by se dal možná nalézt i v přírodních náboženstvích v postavě mytického šibala, typicky např. havrana, kojota, skunka, lišáka atd. Odtud možná vede i spojnice k literárním postavám „geniálních blbů“ typu Enšpígl, Dona Quichota či Josefa Švejka. To už je však širší souvislost, která mi v práci nechybí, pouze ji nabízím k zamyšlení.
- V kapitole o Turnerově konceptu *liminality* a *communitas* vychází autorka jen z jedné Turnerovy publikace, ačkoli mohla přihlédnout i k bohaté literatuře sekundární, která tuto koncepci klade do širšího kontextu a současně si všímá i je-

jích problémů, rozporů a nejednoznačností (např. Radek Chlup: *Struktura a antistruktura. Rituál v pojetí Victora Turnera*).

- Ve využívaných zdrojích k tématu jurodivosti mi citelně chybí monografie M. Putny *Obrazy z kulturních dějin ruské religiozity*, kde je tomuto tématu věnována přinejmenším jedna kapitola – zde by se autorka např. dozvěděla o zajímavé etymologii tohoto pojmu (která mi v práci též výrazně chybí), ale také by tento fenomén mohla uchopit v podstatně širším kontextu ruských kulturních a náboženských dějin.
- Autorka píše, že v katolické západní Evropě formy svatého bláznovství většinou nepřekračovaly teoretickou formu mystických textů a málokdy se uchylovaly k výstřední praxi. Zde bych jako podnět k diskuzi vznesl námitku, že samotný fenomén jurodivosti je v západní a střední Evropě sice vzácný, na druhou stranu lze antistrukturní tendence v náboženské oblasti spatřovat např. v extrémní askezi či neortodoxních duchovních prožitcích celé řady ženských světic, ale také chiliastických proudech nejružnějších směrů a sekt. Lze zmínit i bohatou tradici svátků karnevalového typu, které především ve městech dočasně navracely všechny společenské vrstvy do stavu *liminality* a převrácením společenských rolí nastolovaly totální městskou *communitas*. Původně se těchto ritualizovaných forem dočasného bláznovství účastnili i představitelé církve a klášterů (podrobněji např. M. Bahtin, A. J. Gurevič, P. Burke, J. Heers a jiní).
- Podle mého názoru si autorka nápadně protiřečí v otázce svobodné vůle u jurodivých. Na jednu stranu píše, že oproti starozákonnímu prorokovi je „jurodivý mnohem více odpovědný za své jednání. Ondřej Jurodivý se horlivě modlil k Bohu, aby schválil jeho volbu. Ta zůstává jeho osobní záležitostí a odpovědnost za to, co jurodivý koná, nese především on sám a nikoli Bůh. Jurodivý jedná ze své svobodné vůle“ (s. 34). O dvě stránky dále naopak píše, že „jurodství se opravdu dostává na hranici fatalismu (...) Nespoutanost jurodivého rozhodně není formou sebevyjádření, ale naopak. Jurodivý trvá podobně jako starozákonní prorok na dokonalé závislosti člověka na Boží vůli. V praxi to znamená, že člověku je odpírána svoboda volby, což vede k fatalismu“ (s. 36). Doporučuji, aby autorka tento rozpor, ať už skutečný nebo jen zdánlivý, vysvětlila.
- V kapitole 5.2.3.2 („Rozvité jurodství – bohorouhačství“) ve zmíněném příběhu svatého Vitalise žádné explicitní prvky toho, co by se dalo označit jako bohorouhačství, ve skutečnosti nevidím – prosím tedy o upřesnění.
- Závěrem bych jako velice podnětný inspirační zdroj doporučil autorce filosofický román amerického spisovatele Roberta Pirsiga *Lila: Zkoumání morálních hodnot* (1991, česky 2007), který se přesně věnuje tématu role duševní ne/normality ve společnosti a vztahu mezi statickými a dynamickými vzorci lidské kultury.

Navzdory výše zmíněným výhradám a nejasnostem mohu konstatovat, že autorka přesně naplňuje svůj cíl a především v kapitole 6.2 („Svaté bláznovství jako konstitutivní prvek křesťanství“) a také v Závěru zajímavě a podnětně odpovídá na klíčovou otázku zmíněnou v úvodu. Doporučuji proto její diplomovou práci k obhájení a navrhuji známku **výborně**.

28. dubna 2023 v Českých Budějovicích

PhDr. Vít Erban, Ph.D.
Katedra filosofie religionistiky
TF JU v Českých Budějovicích